

godina XXVII • broj 1-2 • Split 1992

NAKON PRIZNANJA

Bolna su i duga iskustva europskih naroda s totalitarnim ideologijama. Nakon sloma fašizma, prije pola stoljeća na zapadu kontinenta, počela je izgradnja demokratskih društava, a narodima srednje i istočne Europe nametnut je komunizam, koji će im gotovo pola stoljeća željeznom zavjesom priječiti put u slobodu i demokraciju. Poznato je, doduše, da je komunizam kao i svaki drugi totalitarizam od samog početka nosio u sebi ugrađenu i svoju propast, jer nije uvidio svoje temeljne antropološke zablude. Pa ipak, mnoge je iznenadio brz tijek epohalnih promjena, čiju je konačnu fazu označilo rušenje berlinskog zida. Iako su zapadne demokracije verbalno podržavale slabljenje komunizma, isto tako su bile zatečene njegovim slomom u dotadašnjem protivničkom taboru. Dugo su ostale neodlučne i nespremne djelotvorno pomoći pojedinim narodima da iz ruševina raspalog "okova" ostvare svoje pravo na slobodu i samostalnost.

Ta sporost europskih i svjetskih čimbenika da spoznaju bit sukoba i u bivšoj Jugoslaviji i da kazne osvajača, kao nedugo prije u zaljevskom ratu, samo je ohrabrivala velikosrpskog agresora u ratnom pohodu protiv Hrvatske. Hrvati poučeni gorkim iskustvom, napokon su shvatili da svoju slobodu moraju sami izboriti. To ih je još više učvrstilo u neslomljivoj volji i jedinstvenom nastojanju, da unatoč golemim stradanjima i silnoj vojnoj nadmoći neprijatelja, obrane svoju demokratsku vlast i opstojnost svoje domovine. Svjetsku je javnost zaprepastila bestijalna okrutnost i barbarsko besprimjerno rušilaštvo velikosrpskih prurušenih komunista, koji su upregnuli moćnu vojnu silu i svekoliku političku propagandu da ostvare i opravdaju osvajanje Hrvatske, a onda i Bosne i Hercegovine. Tu istu javnost, zadivila je odlučnost jednog, njima do tada malo poznatog, naroda da se uz neviđene patnje i stradanja odupre agresoru i obrani, što je potvrđeno međunarodnim priznanjem Hrvatske i okrunjeno njezinim primanjem u Ujedinjene narode. Unatoč neuspjesima i porazima, prije svega u Hrvatskoj, osude gotovo sa svih strana, te najnovijih sankcija UN, srpski agresor ne prestaje progoniti i razarati sve što nije srpsko, k tome još uvijek se ne odriče svojih osvajačkih ciljeva. Iracionalno ludilo, slijepa mržnja ipak ga neminovno gura u propast.

Hrvatska je ostvarila svoj vjekovni san slobode i državnosti, to je divno čudo pred našim očima. Odlučila se za demokraciju kao način življenja, koji nedvojbeno najviše odgovara osnovnim težnjama, kako pojedinca, tako društva i države. No, velika će opterećenost dosadašnjim ideološkim sustavom usporiti i otežati, ali neće omesti taj put. Materijalistički sustav prosudbi, predodžba i vrednota prevladava i dalje u glavama brojnih ljudi naviklih da misle u staroj paradigmi. Međutim, demokracija zahtijeva promjenu tog sustava predodžba i vrednota, što nije lako i jednostavno izvesti. Pa ipak, tko još uvijek pomoću starih prevladanih obrazaca vrednuje nove odnose koji nastaju, pa i odnose Crkve prema društvu i državi, taj se očigledno teško privikava demokraciji, ili je jednostrano shvaća. U tom kontekstu valja gledati pojedine napise da se u Hrvatskoj navodno javlja klerikalizam.

Katolički su vjernici i Crkva danas iz više razloga osjetljivi na staru optužbu klerikalizma, za kojom neki ponovno posežu. Komunistički je režim pod plaštem ove i sličnih optužbi htio potpuno isključiti "faktor religije". Svakovrsnim je metodama sustavno onemogućavao i proganjao Crkvu i vjernike. Pokušavao je odvojiti laike od Crkve, onemogućiti njihov rad u njoj i pasivizirati ih. Crkvu je nastojao držati u getu, spriječiti njezino otvaranje prema društvu, a prema vani je prikazati kao klerikalnu. Crkva među Hrvatima je u tom dugogodišnjem trpljenju prošla svoje čišćenje, stekla je dragocjeno i trajno iskustvo i izvukla pouku za svoj odnos prema političkim sustavima. Istančala je ujedno sluh za promjene u svijetu i u susretu sa znakovima vremena jasnije uočila narav svoga poslanja.

Klerikalizam kao težnja klera ili Crkve za svjetovnom vlašću, ili uplitanje u kompetencije koje nadilaze njezino poslanje, valja uvijek odbaciti u ime same Crkve. Koncilska je Crkva, Crkva dijaloga i služenja, a ne zatvorenosti i vladanja. To su njezine bitne odrednice. Drugi vatikanski sabor je proklamirao dijalog osnovnim načelom odnosa prema svijetu, a služenje označio jedinim načinom kako se ljudima može posredovati spasenje Božje u Isusu Kristu, koji je i sam došao da služi. Ona poštuje autonomiju svjetovnih vrednota i po naravi svoga sveopćeg religioznog poslanja ne može se prikloniti, ili se pače identificirati, niti s kojom političkom strankom ili gospodarskim sustavom.

To nipošto ne znači, a bilo bi kobno zavaravanje, misliti da je Crkva ili kršćanin apolitičan ili neutralan. Evandeoska poruka koju Crkva naviješta i svjedoči ima bitno društvene, u širem smislu političke implikacije, jer je upućena cijelom čovjeku koji je društveno biće. Ona otkriva čovjeku zagonetku njegova postojanja i pravi smisao njegova životnog poziva. Dovedi ga u kritički odnos prema cjelokupnoj stvarnosti, potiče i osposobljava da sebe i tu stvarnost, društvenu i političku, mijenja i oblikuje u duhu Evandolja. Tu zadaću Crkva ne vrši silom, nego kao ponudu poštujući dostojanstvo ljudske osobe i njezinu slobodu, "tako da u vjerskoj stvari nitko ne bude primoravan da radi protiv svoje savjesti ni sprečavan da radi po svojoj savjesti, privatno i javno, bilo sam bilo udružen s drugim, unutar dužnih granica". (*Dignitatis humanae*, br. 2).

Svoju bliskost ili distancu prema nekoj stranci, pokretu ili udruženju, kršćanin će uvijek određivati po tome u kojoj mjeri u njima prepoznaje ostvarivanje evandeoskih vrednota i poštivanje načela za koja se i sam

zalaže u duhu vjere. U Hrvatskoj je postignuto osnovno slaganje ogromne većine građana o bitnim stvarima državnog uređenja. Smatram da Crkva sada treba biti duhovno žarište u obnovi, prije svega onih šteta koje je duši čovjeka i naroda nanio bivši totalitarizam; ali jednako tako i velikih rana koje nam zadaje sadašnji nametnuti rat svojom okrutnom mržnjom i nevidenim razaranjem.

Crkva odvrća od svake osvete. Podržava opravdanu obranu i vjeruje u snagu raspete ljubavi, koja će opet sagraditi porušeno bolje od onoga što je mržnja uništila u svojoj destruktivnosti. Zato otvara prostor dijaloga s onima koji su svoj nekada povlašteni i militantni ateizam sada povukli u sferu privatnosti gledajući s nevjericom na slobodno djelovanje Crkve u društvu. Ne isključuje ni one koji su se u svojoj zasljepljenosti okrenuli protiv svoje domovine Hrvatske. Pravi dijalog i tolerancija nisu mogući bez slobode, pa ih tek valja učiti, a s njima omogućiti i praštanje kao uvjet pomirenja.

NA ČETVRTOM RASKRIŽJU

Povodom promjene uredništva Crkve u svijetu

Jakov Jukić

U trenutku kad naš časopis još jednom mijenja svoje ruho i svoje vodstvo, dobra je prilika da se posve kratko osvrnemo na prijedeni put, ne želeći dakako ići odveć iznad pukih dojmova i izbljedjelih sjećanja. Sve je počelo pred gotovo tridesetak godina i u uvjetima sveopće nesigurnosti, ali pod sretnim znakom nezaboravnih novosti Koncila i njegovih hrabrih vraćanja izvorima vjere. Jedan svećenik i dva laika su pokrenuli časopis. Teško je zaboraviti to početno razdoblje radosnog radanja i slabašnih iskoraka u neizvjesnost. Sva sreća što nam je Koncil u živo tada upri-
sutnjavao jedan od njegovih najznačajnijih sudionika, nadbiskup Frane Franić, pod čije smo okrilje stavili našu veliku nadu. Prve brojeve časopisa radili smo u ozračju doista neskrivenog oduševljenja i nestrpljivog iščekivanja promjena, iako okolnosti za to nisu bile baš pogodne. Crkva je naime tek izlazila iz podzemlja i privikavala se na danje svijetlo, a društvo je s povećanim nepovjerenjem pratilo te promjene.

Ipak, za nas je kršćanstvo počinjalo dobivati opravdanost prije svega iz samoga sebe i svoje iznimne poruke, a ne izvanjske društvene podrške. Stoga se iplatilo prihvatiti taj golemi povijesni izazov i pokušati na našim zapuštenim prostorima uspostaviti dijalog – nasljeđujući koncilske nakane – sa svim ljudima dobre volje i imalo želje. Ono što nas je u tome najviše poticalo jest otkriće da je svaki ljudski napor vrijedan pažnje i da nema konačne osude ni za one koji su se najviše udaljili od Očeva doma. Kao da smo otkrivali novo bratstvo među ljudima, kršćanski humanizam proizašao iz dubokog zajedništva dobrote, a ne nametnute društvene jednakos-